

Franciszek Adamczuk

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

SPECJALNE STREFY EKONOMICZNE (SSE) NA DOLNYM ŚLĄSKU I ICH WPŁYW NA PROMOCJĘ REGIONU I RYNEK PRACY

1. Wstęp

Głównym celem opracowania jest ukazanie wpływu funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych (SSE) na Dolnym Śląsku na lokalną promocję regionu i lokalny rynek pracy. Nie jest intencją autora dokonywanie ich kompleksowej ani odcinkowej oceny, lecz ukazanie czynników, poprzez które oddziałują one na rozwój i marketing regionu. Opracowanie ma charakter autorski.

2. Przestrzeń gospodarcza Dolnego Śląska oraz charakterystyka zlokalizowanych stref ekonomicznych

Przestrzeń gospodarcza w literaturze z zakresu szeroko rozumianej regionalistyki traktowana jest jako określony obszar charakterystyczny w otoczeniu gospodarczym i posiadający swoje indywidualne cechy. Specjaliści z zakresu gospodarki przestrzennej i regionalnej oraz strategii regionalnych eksponują integralność terytorialną, wspólne funkcje dla poszczególnych jej części i związek płaszczyzny społecznej i gospodarczej.

Dolny Śląsk jako region geograficzny (województwo dolnośląskie jako region administracyjny) spełnia te kryteria. Można więc śmiało mówić o przestrzeni gospodarczej Dolnego Śląska. Nie jest zamiarem autora pomiar poziomu rozwoju tego obszaru gospodarczego, lecz ukazanie inklinacji na poziom rozwoju poprzez inwestycje kapitałowe oraz rynek pracy, powstałych w okresie transformacji aż 3 specjalnych stref ekonomicznych w Legnicy, Wałbrzychu i Kamiennej Górze, z ich podstrefami.

Tworzenie SSE w Polsce zostało w literaturze przedmiotu relatywnie szeroko opisane i przeanalizowane. W opracowaniach tych dokonano oceny roli tych instytucji w skali gospodarki narodowej i lokalnej. Z tego względu nie będzie ponownie przedstawiane. Bliższe informacje na temat SSE w Polsce (inwestycje i zatrudnienie) zawiera tab. 1.

Tabela 1. Efekty inwestycyjne oraz liczba nowych miejsc pracy w SSE w Polsce (według stanu na styczeń 2003 r.)

Nazwa strefy	Wielkość inwestycji zrealizowanych (w mln zł)	Liczba nowych miejsc pracy
Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna	4 418,4	10 641,5
Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK Mielec	1 921,0	8 559
Legnicka Specjalna Strefa Ekonomiczna	1 287,7	2 581
Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna „Invest-Park”	779,5	5 366
Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna	254,3	2 433
Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna	642,9	1 824
Tarnobrzeska Specjalna Strefa Ekonomiczna	293,4	2 577
Kostrzyńsko-Słubicka Specjalna Strefa Ekonomiczna	415,2	556
Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna	502,7	2 123
Specjalna Strefa Ekonomiczna „Starachowice”	96,6	1 154,5
Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna	50,5	501
Słupska Specjalna Strefa Ekonomiczna	44,1	412
Kamiennogórska Specjalna Strefa Ekonomiczna	18,3	387
Specjalna Strefa Ekonomiczna „Krakowski Park Technologiczny”	237,7	852
Razem	10 962,3	39 967

Źródło: [Michalski, Cieszewska 2003, s. 14].

Legnicka Specjalna Strefa Ekonomiczna (LSSE) powstała na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z 15 kwietnia 1997 r. w sprawie ustanowienia tej strefy. Strefę powołano w celu:

- redukcji bezrobocia i tworzenia nowych miejsc pracy,
- stworzenia alternatywy wobec monokultury przemysłu miedziowego,
- efektywnego wykorzystania istniejącej infrastruktury technicznej,
- zagospodarowania majątku i terenów zdegradowanych przez wojska radzieckie,
- rozwoju eksportu,
- wsparcia funkcjonujących w regionie podmiotów gospodarczych, zwłaszcza przez stworzenie możliwości kooperacyjnych z podmiotami działającymi w strefie.

LSSE została ustanowiona na 20 lat, a podstrefy powstały na 6 obszarach: Le-
gnicy, Legnickich Pól, Krzywej, Lubinia, Polkowic i Złotorji – razem 442 ha.
Aspekty przestrzenne widoczne są na rys. 1.

Rys. 1. Lokalizacja Legnickiej SSE

Źródło: www.strefa-legnica.com.

Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna (WSSE) „Invest-Park” powstała na
okres 20 lat (Rozporządzenie Rady Ministrów z 15 kwietnia 1997 r.), w 2001 r. utwo-
rzono 2 nowe podstrefy w Jelczu-Laskowicach i Żarowie. Do zasadniczych celów
strefy zaliczono:

- rozwój przedsiębiorczości lokalnej,
- zagospodarowanie potencjału gospodarczego regionu,
- wzrost zatrudnienia w nowych dziedzinach wytwórczości, po likwidacji wydo-
bycia i przetwórstwa węgla kamiennego,
- przyciąganie kapitału zagranicznego,
- transfer nowoczesnej technologii,

- zmiana wizerunku regionu, przy aktywnym wykorzystaniu m.in. walorów turystycznych.
- Układ przestrzenny strefy widoczny jest na rys. 2.

Rys. 2. Lokalizacja Wałbrzyskiej SSE „Invest-Park”

Źródło: Wałbrzyska SSE „Invest-Park”.

Kamiennogórska Specjalna Strefa Ekonomiczna (KGSSE) Małej Przedsiębiorczości powstała na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z 9 września 1997 r. na okres 20 lat. Do jej celów zaliczono:

- zmniejszenie bezrobocia w regionie poprzez tworzenie nowych miejsc pracy,
- ukształtowanie nowego ośrodka przemysłowego o zróżnicowanym potencjale produkcyjnym,
- zagospodarowanie obiektów po zlikwidowanych zakładach przemysłowych,
- rozwój małych i średnich przedsiębiorstw wykorzystujących szkolnictwo zawodowe w regionie,
- tworzenie nowej infrastruktury,
- transfer nowych technologii do nowo utworzonych podmiotów gospodarczych.

Blizsze informacje z zakresu gospodarki przestrzennej zawiera rys. 3.

Rys. 3. Obszar SEMP w Kamiennej Górze

Źródło: Specjalna Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości SA w Kamiennej Górze.

Dolny Śląsk jako obszar jest przedmiotem licznych ocen i rankingów gospodarczych. W większości z nich zajmuje wysokie miejsca w pierwszej piątce, niekiedy w dziesiątce. W ocenach tych eksponuje się jego następujące cechy:

- położenie geograficzne,
- graniczenie z dwoma państwami,
- relatywnie wysoki poziom rozwoju infrastruktury,
- istotny udział w produkcji i usługach krajowych,
- istnienie poza Wrocławiem kilku mniejszych miejscowości o ambicjach ponadlokalnych,
- wysokie walory społeczno-kulturalne i potencjał naukowy,
- istotne więzi transgraniczne miast, gmin, powiatów i podmiotów gospodarczych,
- korzystny wizerunek międzynarodowy.

Przestrzeń gospodarcza Dolnego Śląska jest zatem elementem przestrzeni gospodarczej RP i szerzej światowej, a w niej z kolei integralną, aczkolwiek specyficzną częścią, jest przestrzeń gospodarcza SSE.

3. Promocja Dolnego Śląska – aspekty organizacyjne

Promocja Dolnego Śląska odbywa się na różnych płaszczyznach i w różnych formach. Problematyka ta jest stosunkowo obszernie przedstawiona w literaturze przedmiotu. Zdecydowanie mniej jest opracowań na temat roli SSE w promocji Dolnego Śląska.

SSE mają w działaniach promocyjnych swój udział bezpośredni i pośredni. Dowodem skuteczności promocji jest wzrost zainteresowania kapitału zagranicznego przestrzenią gospodarczą Dolnego Śląska – w tym w szczególności SSE. Widoczne jest to w różnych przedsięwzięciach regionalnych i ponadregionalnych, a coraz częściej międzynarodowych. Wyraźnie pozytywną rolę w tym procesie spełnia istniejące w Brukseli biuro. Jest ono jednym z 200 biur regionów europejskich. Swoje przedstawicielstwo, jako jedno z pięciu polskich województw, ma także Dolny Śląsk. Założyło je stowarzyszenie „Dolny Śląsk w Unii Europejskiej”, które działa od 1999 r. To właśnie w tym biurze można uzyskać kompleksowe informacje o regionie, w tym o SSE. Ta placówka organizuje nie tylko seminaria tematyczne o charakterze informacyjno-promocyjnym, ale przede wszystkim pomaga znaleźć partnerów handlowych, udziela informacji o liniach pomocowych UE. Pomaga także kształcić kadry, np. poprzez staże w instytucjach samorządowych w krajach UE.

Innym przykładem jest działalność od września 1996 r. „Stowarzyszenia na rzecz Promocji Dolnego Śląska”. Instytucja ta od początku działalności przyznaje np. wyróżnienie „Dolnośląski Klub Sukcesu” dla podmiotów gospodarczych, gmin, organizacji pozarządowych i instytucji kulturalnych. W latach 1997-2002 było aż kilkanaście podmiotów nagrodzonych związanych z SSE lub ich otoczeniem, co należy odnotować z satysfakcją. Podobnie było z nagrodami i znakiem promocyjnym „Produkt Dolnośląski”. Stowarzyszenie to bierze nie tylko udział w zagranicznych imprezach targowo-wystawienniczych, ale także współorganizuje pobyt zagranicznych dziennikarzy na Dolnym Śląsku. Podczas wszystkich tego typu imprez SSE odwiedzane są przez zagranicznych dziennikarzy i promowane są ich dokonania w materiałach prasowych, telewizyjnych i innych mediach. Służy to promocji całej przestrzeni gospodarczej Dolnego Śląska.

Szczególne role w promocji przypada izmom gospodarczym, stowarzyszeniom biznesowym, agencjom regionalnym. Tu na wyróżnienie zasługują:

- Dolnośląska Izba Gospodarcza, działająca w ramach Unii Izb Łaby i Odry,
- Związek Pracodawców Dolnego Śląska,
- Euroregionalna Izba Przemysłowo-Handlowa w Jeleniej Górze (szczególnie SSE w Kamiennej Górze),

- Izba Przemysłowo-Handlowa w Legnicy (szczególnie LSSE),
- Sudecka Izba Przemysłowo-Handlowa w Świdnicy (szczególnie SSE w Wałbrzychu).

Szczególne role przypada instytucjom związanym ze stowarzyszeniami menedżerów. Zalicza się do nich odpowiednie ogniwa dolnośląskie takich organizacji, jak:

- Dolnośląska Izba Business Centre Club,
- Stowarzyszenie Menedżerów w Polsce,
- Stowarzyszenie Polski Klub Menedżerów Europejskich,
- Stowarzyszenie Polskich Brokerów,
- Polskie Stowarzyszenie Zarządzania Kadrami,
- Polskie Stowarzyszenie Doradców Organizacji.

Są to jedynie wybrane przykłady struktur uczestniczących w działaniach promocyjnych Dolnego Śląska i pojawiających się w otoczeniu biznesowym SSE. Można postawić tezę, że każdy podmiot gospodarczy i instytucja lokalna i regionalna w jakiś sposób uczestniczą w tym procesie.

4. Marketing regionu a funkcjonowanie SSE

We wszystkich badanych SSE ma miejsce zjawisko uczestnictwa podmiotów danej strefy w tworzeniu marketingu lokalnego i regionalnego. Udział ten jest jednak zróżnicowany. Wynika to z przyjętych strategii rozwoju danej strefy i możliwości organizacyjnych i finansowych. Niestety szczegóły strategii podmiotów zlokalizowanych w danej strefie nie są znane. Znane są jedynie strategie stref jako całości, w pewnym sensie są one z istoty swej ułomne i niepełne z powodów przedstawionych poprzednio. Są jednak ważnym wyznacznikiem kierunków działań i podstawą oceny realizacji przyjętych przez daną strefę celów.

Cele podstawowe poszczególne strefy realizują w zróżnicowanym zakresie. Nie sprzyja realizacji tych celów sytuacja prawno-organizacyjna SSE w Polsce. W UE są one traktowane jako relikty przeszłości i przejaw nierównej konkurencji. Dlatego SSE w Polsce – w tym i na Dolnym Śląsku – są przedmiotem krytyki zewnętrznej (krajów UE), szczególnie w okresie akcesji Polski do UE i po jej przyjęciu.

W środkach masowego przekazu i dostępnej literaturze przedmiotu dominuje obiektywny przekaz informacji o działalności stref i ich efektach w Polsce. W latach 1998-2002 wyrażano obawy co do ich losu i kształtu. Po wypracowaniu niełatwego kompromisu z UE emocje wyraźnie opadły. W regionalnych środkach masowego przekazu, ale i centralnych, często eksponuje się uzyskane efekty stref dolnośląskich jako ponadprzeciętne na tle innych stref w Polsce. Nie brak także uwag krytycznych. Działalność stref jest bacznie obserwowana przez samorządy lokalne gmin i powiatów; mniej zainteresowane promocją SSE są urzędy wojewódzkie, w tym Urząd Wojewódzki we Wrocławiu.

Tabela 2. Porównanie SSE zlokalizowanych na Dolnym Śląsku (wg stanu na koniec 2003 r.)

Wyszczególnienie	Wałbrzyska SSE „Invest-Park”	Legnicka SSE	Kamiennogórska SSEMP
Ogólny obszar strefy (w ha)	492,6	442,0	250,96
Liczba podstref	8	6	4,00
Lokalizacja podstref	Wałbrzych Dzierżoniów Nowa Ruda Kłodzko Jelcz-Laskowice Żarów Kudowa Nysa	Legnica Legnickie Pole Polkowice Krzywa Lubin Złotoryja	Kamienna Góra Nowogrodzic Lubań Jawor
Wielkość inwestycji (w mln zł)			
– planowane	752	915	104,8
– faktyczne	1264,0	1729,1	55,2
Zatrudnienie			
– planowane	6516	3859	1334
– faktyczne	6884	3430	1157

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Ostrowski 2004, s. 83].

Syntetyczny obraz efektów SSE na Dolnym Śląsku w zakresie m.in. rynku pracy i inwestycji zawiera tab. 2.

Powyższe dane przedstawiają różnicowanie poszczególnych stref, co nie jest głównym celem opracowania, a także efekty gospodarcze w postaci przede wszystkim lokalnego rynku pracy. Widać ewidentnie zasadnicze różnice pomiędzy planowanymi i faktycznymi inwestycjami na obszarze SSE oraz w poziomie zatrudnienia (planowane i faktyczne). Świadczy to o zróżnicowanym zakresie realizacji funkcji w poszczególnych SSE, a tym samym wpływa na ocenę stopnia realizacji wyznaczonych celów. W ocenach tych najkorzystniej wypada SSE w Wałbrzychu. Nie oznacza to dyskredytacji efektów osiągniętych w innych strefach. SSE na Dolnym Śląsku na tle efektów krajowych wyglądają bardzo zadowolająco.

5. Zakończenie

W przedstawionym opracowaniu widoczne są efekty wpływu trzech SSE na rozwój lokalny i lokalny rynek pracy. SSE na Dolnym Śląsku realizuje także zadania w obszarze promocji:

- utrwała się wizerunek Dolnego Śląska jako obszaru gospodarczego RP, mający swoją specyfikę,
- pogłębia się zainteresowanie kapitału zagranicznego przestrzenią gospodarczą Dolnego Śląska,

- wypracowuje się w miarę monolityczny obraz tego obszaru o silnych więziach zarówno podmiotów gospodarczych, jak i struktur administracyjnych regionu (gmin, miast, powiatów i województwa) z kapitałem zagranicznym,
- wskazuje się na ponadregionalną funkcję obszaru i szczególne doświadczenia gospodarcze m.in. z racji funkcjonowania SSE,
- eksponuje silniejsze ciężenia przestrzeni gospodarczej Dolnego Śląska w kierunku zachodniej Europy,
- promocja Dolnego Śląska przebiega coraz lepiej, a na jej efekty mają wpływ funkcjonujące SSE.

Przedstawione wnioski nie zostały w pełni udokumentowane ze względu na wymogi formalne opracowania. Problematyka funkcjonowania SSE na Dolnym Śląsku jest stosunkowo rzadko poruszana w literaturze przedmiotu, przedstawiony materiał może choć w części pozwoli wypełnić tę lukę.

Literatura

- Bazydło A., Smętowski M., *Specjalne strefy ekonomiczne – światowe zróżnicowanie instrumentu*, [w:] *Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce*, red. E. Kryńska, Katowice 2000.
- Gaczek W.M., *Zarządzanie w gospodarce przestrzennej*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz–Poznań 2003.
- Michalski A., Cieszewska B., *Polski rynek ale prawo europejskie*, „Rzeczpospolita” 2003 nr 5.
- Ostrowski P., *Specjalne strefy ekonomiczne na Dolnym Śląsku – analiza porównawcza*, AE, Wrocław 2004.
- Polityka gospodarcza*, red. B. Winiarski, PWE, Warszawa 1999.
- Układ Europejski ustanawiający stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską a Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi z drugiej strony, sporządzony w Brukseli dnia 16 grudnia 1991 r. (DzU 1994 nr 11, poz. 38).
- Ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych z późn. zm. (DzU 1994 nr 123, poz. 600 z późn. zm.).

SPECIAL ECONOMIC ZONES IN LOWER SILESIA AND THEIR INFLUENCE ON THE REGION PROMOTION AND LABOUR MARKET

Summary

Special economic zones (SSE) in Lower Silesia and their influence on the promotion of the region and on the labour market.

This article concerns Special Economic Zones (SSE) in Lower Silesia. The Author of the article has shown the importance of SSE and their impact on two domains : the promotion of the region and the regional labour market. In the final part of the article, previous effects of SSE and conclusions from the issue have been analyzed and summarized.